

CAHİL CESARETİ Sendrom mu tercih mi?

Bir TV programında *Kürk Mantolu Madonna*, şarkıcı Madonna ile kanştınlınca olanlar oldu. Herkes bildiklerini bir kez daha gözden geçirdi. Cahil kimdi, cahil cesareti neydi? Cahil cesareti denen şey bir sendrom mu yoksa bir tercih miydi? Hem bu soruların cevabı hem de beş adımda bir cahili tanımanın yolları içeride...

CAHİL CESARETİ

Sendrom mu tercih mi?

Geçtiğimiz haftaya Madonna damgasını vurdu. Ama hangi Madonna? Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna'sı*... Bu tartışma gösterdi ki cahillik sadece bugünün değil, insanlık tarihinin sorunuymuş. Cahil kimdir, nedir, ne değildir, uzmanına sorduk... İşte uzman psikolog Emre Konuk'un anlattıkları

● SONAT BAHAR

Justin Kruger ve David Dunning isimli iki ABD'li psikiyatr, 2000 yılında Harvard Üniversitesi'nin IG Nobel'ini Türkiye'nin gündemine cuk diye oturan bir teoriyle aldı. Neydi o teori: "Cehalet, gerçek bilginin aksine, bireyin kendine olan güvenini artırır" diyorlardı iki uzman. Aradan geçen 16 yılda teoriyi ispatlayacak onlarca örnek yaşadı. Bunlardan biri de geçen hafta magazin basınının gündemine bomba gibi düştü. Bir televizyon yorumcusu Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* kitabındaki Madonna'yı pop yıldızı olanla karıştırmış ve kitabı okuduğunda ısrar edince ortalık karıştı. Kruger ve Dunning bu duruma nasıl bir yorum yapar bilmiyoruz ama teorinin alt metnini hatırlatmakta fayda görüyorum. Teori şöyle diyor özetle; Cehalet, gerçek bilginin aksine, bireyin kendine olan güvenini artırır. Niteliksiz insanlar ne ölçüde niteliksiz olduklarını fark edemezler. Niteliklerini abartma eğilimindedirler. Gerçekten nitelikli insanların niteliklerini görüp anlamaktan acizdirler.

Şimdi iyi hoş da, kim cahil, kim değil noktasında, herkes durduğu yerden karşındakini cahil görmeyi mi diye bir soru takılıyor insanın aklına... *Kürk Mantolu Madonna*'nın Madonna'sını bilmeyen cahil de, Hermes'in son model çantasını bilmeyen değil mi? Ya da tarlasını süren, tohumu bakınca ne olacağını bilen ama modayla ilgilenmeyen birini hangi kategoriye sokacağız? Bu bir paradoks, işin içinden çıkılabilseniz...

Caliba modern hayat hepimizi potansiyel cahil yaptı. Bilgi o kadar hızlı ve her yerdende akıyor ki cahil olmamak mümkün değil. Düşünsenize, eskiden bir kitap yazabilmek ve onu basabilmek için aylar, yıllar geçmesi gerekirdi. Şimdi aklınıza geleni yazıp, onu amazon'da tek tuşla okuyucuya ulaştırabilirsiniz. Üstelik bu sadece size değil dünyadaki 7 milyar insana bahsedilmiş bir ayrıcalıktır. İyi de, her aklına gelen fikrini beyan eden, her fikri olan kitap yazarsa, bu bilgi yağmının arasından nasıl sıyrılacağız.

Aslına bakarsanız mesele cahil olmak da değil... Hem cahil hem cesur olanlarda sıkıntı. Çünkü tarih boyunca toplumun büyük bölümü cahildi, geri kalanı değil... Ama cahiller hiç bu kadar cesur olmamıştı...

Derin bir nefes alarak konuya sosyolojik ve psikolojik açıdan bakmakta fayda var. Kim kaçacak bu açıdan, tabii ki benim gibi fanî bir cahil değil...

Psikolog Emre Konuk Osmanlı'dan günümüze dört ayrı cahillik dönemi yaşadığımızı söylüyor. Dedim ya benim zihnim açıldı, buyrun sizin de açılın:

- Cahillik bir sendrom mu?

- Cahillik bir sendrom olarak tanımlamak mümkün değil. Çünkü bir hastalık değil! Depresyon ya da tüberküloz gibi değil. Cahillik ve etrafından dönen tartışmayı sosyal bir fenomen olarak ele alırsak daha verimli bir tartışma yaratırız. Ayrıca cahillik aşkla ilgili bir kavram. Bir şeyi hem hastalık deyip hem de eşleştirebiliriz!

- Her dönemin cahil kendine göre değil mi?

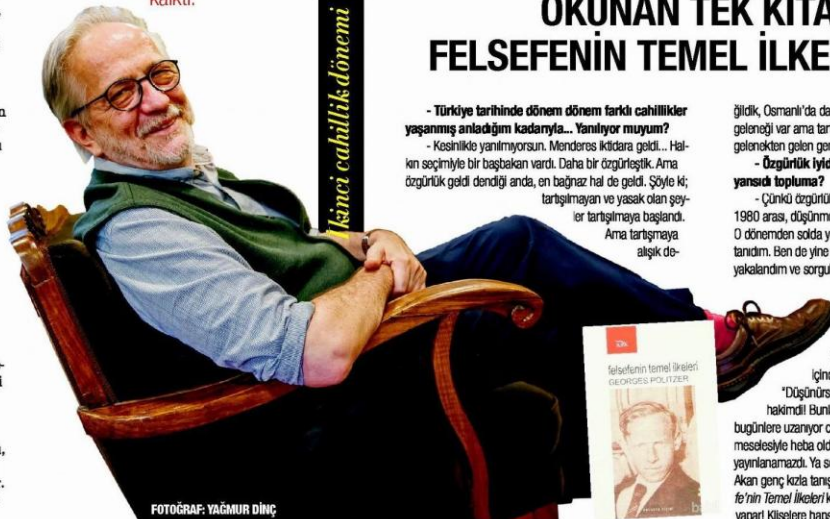
- Tarih boyunca cahiller vardır. Bilgiler varlıkta- rının cahillere borçludur. Ama donanımlı insanlar, cahillerle uğraşmazlar. Bir araya gelmezler. 13. yüzyılda bilgi almak istiyorsanız bir eşeğe binip, Konya'ya gidip Mevlana'nın kapısını çalardınız. O her ne kadar, "Ne olursanız ol gel" demişse de, bu işin marketing kısmıydı... Her geleni içeriye almazdı. Alsaydı Taptuk Emre 10 yıl boyunca dergaha odun taşıyarak kabulünü beklemeydi. Bilge, donanımlı kişi, öğretmen yetiştirebileceği kişiyi böyle seçer.

- Cahil olmayan kimdir peki?

- Tarih boyunca toplumlara katma değer katan takımlar vardır, kimdir bunlar; sanatçılar, bilim adamları, felsefeciler, siyasetçiler, hatta işadamları... Bu insanlar hep öğretmen oldular. Cahiller hep bunlardan öğrendiler. Çok isteyeni, çok uğraştı "Köyünde Oxford yoktu" demedi, Oxford'a girdi, haliyle bu takımın arasına girdi.

Mevlana, Mevlana olduğu zaman, cahil de cahil olduğu zaman; cahil Mevlana'ya terbiyesizlik yapamıyordu. Çünkü onun bilgeliğini kabul etmişti. Cahil dinlerdi ve saygı duyardı. Bu ortadan kalktı.

FOTOGRAF: KUTUP DALGARIN

HALDIR HALDIR TERCÜME YAPILDI

- Bugün topluma yayılmış cahilliği geçmişimizle açıklayabilir miyiz?

- Cumhuriyetin kurucuları, yeni sistemi kurarken çok büyük bir hata yaptı. Maalesef sosyolojiye önem vermediler. Muasır medeniyet seviyesine ulaşacağız derken bir şeyi yanlış anladılar. Bizim Batı medeniyetle aramızdaki farkı bilgi açığı diye gördüler. Değildi! Bilgimiz azdı, doğru... Ama bir açık vardı ki, hiç görülmeyen ve konuşulmadı. O hâlâ büyük dekt!

- Neydi o açık?

- Batı'daki bilim adamları, felsefeciler, edebiyatçılar vs. sadece bilgili değildi. Einstein sadece bilgili değildi, bilgi üretirdi. Olmayan bilgiyi üretirdi. Batı'nın en önemli özelliği bu, bilgi üretir. Bizim de en önemli özelliğimiz, hadi hiç demeyelim ama neredeyse hiç üretmeyiz! Hale bilgili hiç üretmeyiz! Biz kişiler üzerinden ilerleriz. Bu yakın zamana kadar dikbaş çekmiyorduk. Bizim eğitim

sistemimiz de bilgi almak üzerine kurulmuştur, bilgi üretmek üzerine değil. Cahil tayfası çok yakın zamanlara kadar bilgili ulaşmak için hocayı bulmak zorundaydı. Ondan da bilgi alacağı için saygı duyardı. Bilgiyi alır, ezberlerdi. Ama internet oyunu bozdu.

- Bilgi çok kolay ulaşılır bir hale geldi bunu mu kast ediyorsunuz?

- Evet. Artık Oxford'a gitmek zorunda değiliz! Çok kafayı takarsanız Standford'daki derslere uzaktan girebilirsiniz. Yakın tarihimize bakarsanız, bilgili ezberlemek zannederek geçen bir 100 senemiz var. Cumhuriyet'in kurucuları haldir haldir kitap tercüme ettirdi. Çok da iyi yaptılar. Ama okula ezberlemeyi öğrettiler. Oku- kuduğunu sorgulayan 'iğdiş' ettiler. Bir cumhuriyet nesli böyle büyüdü. Bilginin peşindeki insanlar olarak öğrencilik dönemimiz- de ne kadar yorulduğumuzu anlatıram. Yurtiçinden bir kitap el- de edilebilir için, yayınevine çeviri yapmayı teklif ettigimi bilirim.

OKUNAN TEK KİTAP FELSEFENİN TEMEL İLKELERİ'YDİ

- Türkiye tarihinde dönem dönem farklı cahillikler yaşanmış anladığımız kadarıyla... Yanılıyor muyum?

- Kesinlikle yanılmıyorsunuz. Menderes kırdırdı geldi... Hal- kin seçimiyle bir başbakan vardı. Daha bir dönüştük. Ama özgürlük geldi dendiği anda, en bızneş hal de geldi. Şöyle ki; tartışılmayan ve yasak olan şey- ler tartışılmaya başlandı. Ama tartışmaya alışık de-

ğildik, Osmanlı'da da yok bu, Cumhuriyet'te de yoktu. İstisnae geleneği var ama tartışma geleneği yoktu! 1960 darbesi, bu geleneğin gelen gençlerin katta yapısını sonucundu.

- Özgürlük hıdır hocam... Neden cahillik olarak yansıdı topluma?

- Çünkü özgürlük adına ilk üç seçildi, sol ve sağ... 1960- 1980 arası, düşünmeden sadece eylem dönemi başladı. O dönemden sonra yer alan ne kadar aktif varsa yakından tanıdım. Ben de yine o dönem ben Nietzsche'nin bir kitabıyla yakalandım ve sorgulandım kimim diye... Okunan tek kitap,

Felsefenin Temel İlkeleri'ydı... Bir kuşak genç sol bu kişilerle büyüdü. Okunması gereken bir liste vardı, onların okunması gerekiyordu. Sonucu da, sağcı da o dönem cahillik

İğdiş ve hıdır bir demokrat değildi! "Düşünmeden eylem yapamazsın" diğünceci hakimdi! Bunlar 50 sene öncesinin durumu. Ondan bugünlere uzanıyor cahillik. Bir kuşak üniversitelerde, sağ, sol meselesinde heba oldu. Edebiyata bakın; başka hiçbir kitap yayınlanmazdı. Ya seks filmi yapıldı, ya sağ sol filmi... Tark

Akan genç kızla tanışır, alinde kitap vardır. Tark Akan Felse- fe'nin Temel İlkeleri kitabını kızın önüne atar, kamera da zoom yapar! Kışlere haps olmuş bir dönemdi o...

FOTOGRAF: YAĞMUR DİNCİ

BİZİM AYDINIMIZ DEMOKRAT OLAMADI

- Zaman hızla akıyor, gider-
rek daha cahil oluyorsunuz sanki...
- Özal liberal ekonomiyi getirdi.
Bu çok köklü bir paradigma değişik-
liğiydi. Özal'la birlikte enformasyon
giriş çıkışı serbest hale geldi. Bira-
nız yaparsınız, bırakınız geçsinler dö-
nemi... Düşüncelerini söyleyebilirsiniz,
girişimci olabilirsiniz... Tabii zihniyet bu
kadar kolay değişmiyor. Bu değişim
nedeniyle sol da, sağ da Özal'dan fe-
na halde nefret etti. Ağzıları köpüre-
rek öfkeleniyorlar... Unutuyorsunuz bunları,
zannediyorsunuz ki bu tepkiler tarihte bir
tek Tayyip Erdoğan'a yapıyor. Değil
halbuki... Çünkü bizdeki demokratik
sol, demokratik değildi. Kişilerle
hareket ederdi, hâlâ da böyle hareket
ediyor. Onu da eleştirirlerdi, en doğru
şeyleri bile eleştirirlerdi, bugün
yaptıkları gibi... Onlara göre kötü bir
adam iyi bir şey yapıyorsa, kabul
edemezlerdi. Cahillik bu işte. Eleştirel
düşünce yok, yaratıcı düşünce yok,
farklı bakış açısı yok. Özal'ın dönemi
de böyle geçti. Ama duvarda da
günün seması için bir delik açıldı.
Bob Dylan bir şarkısında, "Duvarda
bir çatlak var ama oradan bir ışık
sızıyor" der... Özal'ın hatası, etik
değerlere önem vermemesiydi. Birey
hakları önüne çıktı, bizdekiler birey-
leşmeden zenginleşmeyi anladılar.
Babı hak ve özgürlüklerle uğraşırken,
bizimkiler para peşine düştü. Her
türü yolsuzluk ortaya çıktı.

Bilgi kıt, bilgiyi veren kıt,
bilgiyi verene bu nedenle
saygı duyulurdu, "Hocam sen
ne zirvalyorsun?" denmezdi.

CAHİL VE CESUR

- Cahilliğin son döneminden
söz edeceğiz. Epey endişeliyim...
Bu dönemi nasıl yorumluyorsun-
nuz?

- Pıncop Tayyip Erdoğan, Özal
döneminin antitezini oluşturmaya
çalıştı, için için ahlak ve dini kattı.
Dinle, liberal ekonomiyi harman etmek
dünyanın en kolay işi değildir. Hâlâ
bunun sancısını çekiyoruz.

Mesela kültürümüzde dergahlar
kişisel gelişim merkezleridir, amaçları
da budur. Bu geleneğin dinin emredici,
kural koyucu, yasaklayıcı yanıyla libe-
ral düşüncenin serbest bırakan, özgür
düşünmeyi ve eleştirmeyi destekleyen
sentezi yaratma kavgasını yaşıyoruz.
Eski gelenek bunu hazmedemiyor. Bir
hükümet düşün ki, 15 sene liberal
ekonomiyi savunuyor. Okullara tablet
sokuyor, interneti hılandırmak için
uğraşiyor. Okullara İngilizce dersi
koyuyor. Bu hükümet 15 sene
vatandaşlarının, gençlerinin dünyayla
ilişkilerini destekliyor. Kapanı bir kültür
olmak istemiyor. Bunun için hiç zorlan-
mıyor, çünkü vatandaş da bunu istiyor.
Kültürünü dünyaya açmak için elinden
geleni yapan bir hükümet var, 15 yılda
Avrupa muktesabatına uymayan tek
madde medisten geçmemiş, teklif
dahi edilmemiş ama biz bu hükü-
metin başındaki adamı diktatör diye
suçlamaya gittik. Liberal ekonomiyi
sonuna kadar savunup aynı zamanda
nasıl diktatör olunur, bu paradoksun
içine girdiğimizi hiç düşünmedik. Yani
sosyolojiyi yine unuttuk. Bir toplumun,
bir adamın götüyle değişebileceğini
düşünmekle yine cahillik yaptık. Bun-
lar cahillik değil mi? Bizim aydınımız
demokrat olamadı. Gezi olaylarında
bir ruh vardı, ona anlamak yerine
Gezi'nin bütününe sahip çıktı. Gezi'nin
bütününe 300 otomobil yakıldı, on-
lara işyeri yakıldı. Bu desteklenir mi?
Bati'da gördüğün bu mudur? Bunu
sorgulayamadılar.

Cahillik denen şey bilgi açığı
değil. Bilgi açığı olarak görenler,
edinebildiğim kadar bilgiyi edinirim,
öğrenirim, klişelerimi sana bağıra
çağıra söylerim diyor

Cehalet mi gaf mı?

Cahil kelimesiyle anılan ünlü-
lerimiz var. Bunların hangisi ceha-
let hangisi gaf takdir sizin:
Hülya Avcı: Erol Kerim
Aksoy Vakfı tarafından düzenlenen
Fahr el Nissa Zeid resim sergisinde
sanatımızın rengin ağırlıkta olduğu bir
tablo önünde "Bu tablo Galatasaraylı.
Ben ise Beşiktaşlı olduğum için bunu
sevmem" demesi üzerine, günlerce
süren tartışma...
Elif Güvendik: "Bugün 10
Kasım Atatürk'ün ölüm yıldönümünü
şölenlerle kutluyoruz."
Emrah: "Mozart dinlemiyorum
ama Türkiye'ye gelirse konserine
mutlaka giderim"
Sinem Güven: "Meme kanseri-

ne karşıyım!"
Ebru Gündeş: (Müzik yarışma-
sında Dersimli olduğunu söyleyen
yarışmacıya) "Herkes Karadenizlilere
olan hayranlığımı bilir. Bir Karadenizli
yarışmacı ile çalışmayı çok isterim."
Nihat Doğan: "Atatürk ne de-
miş: Yurtta sulh barışta sulh."
Necati Şaşmaz: "Amerika'da
bir filmde oynasam Oscar alırım. Ben
almazsam o bana gelir."
Serdar Ortaç: "Topu topu 7 nota
var kaç ayrı beste yapılabilir ki?"
Nil Karabrahimligil: "Yıllardır ol-
mamıştı, uzun zamandan beri ilk defa
tek partili koalisyon oluyor..."
Milliyet gazetesi: Bu sene hac
yine kurban bayramına denk geldi.

Bu 5 özelliğe dikkat

- 1 Özgüven sahibi görünüyor ama değildir. Özgüveni olan insanların bazı becerilerini kullanırlar ama özgüveni değildir. Bir insan durmadan birilerini kötüleyip, durmadan ne kadar iyi olduğunu göstermeye çalışıyorsa, o insanda özgüven var denemez.
- 2 Kendini öne çıkaracak tüm unsurları kullanır. Başarmak diye düşündüğü şey bilgiye ulaşmak olmadığı için mesaisi kütüphanede geçmez. Mesaisi birinin üstüne nasıl basarın diye düşünerek geçer.
- 3 Hap sahnede olmak ister. "Ben iyiyim, sen kötüsün" demek en yaygın eğilimleridir.
- 4 Savunma mekanizmaları gelişmiştir. Belli savunma mekanizmaları iyi kullanırlar. Mesela toplumun başanlı dediği kişiyi görüp, o kanala da yürümek. Bu kişiye yanışabilir ya da bağımsız bir şekilde onun yolunu örnek alır.
- 5 Cesur ve saldırganlardır ama mutlu değildirler. Anlık doyum peşin-
dedirler.

Hayat kurtaran iki tavsiye

"Cahilli cahil yapan sadece bilgisizliği değil. Bilgisi olmaz ama işine bakar bazı insan. Günümüzün konusu olan cahiller, hem cahil hem de pervasız olanlar" diyerek, cahilden ve cahillikten nasıl uzak kalacağımızı şöyle anlatıyor Psikolog Emre Konuk:

- Cahillerin bir araya gelip sunduğu yaşam tarzı çok seksidir. Mümkünse bu cazibeden kendimizi korumamız gerekir. Cazibeler şunlardır; bağan, önemsenme, popülerite, onaylanma, el üstünde tutul-
ma... Buralara kapılmamak gerekiyor.
- Kendi türünüzden, hayattan keyif alan, doyum içindeki mutlu insanlarla bir arada olun.

